

WYKAZ OBOWIĄZUJĄCEJ LITERATURY NA ETAPIE SZKOLNYM, REJONOWYM I WOJEWÓDZKIM

Podręczniki, zeszyty ćwiczeń, atlasy dopuszczone do użytku szkolnego, przeznaczone do kształcenia ogólnego uwzględniające podstawę programową określoną w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej w sprawie podstawy programowej z **historii, wos, geografii i języka polskiego w kl. VI – VIII szkoły podstawowej oraz z religii.**

Dodatkowo na:

ETAP I

Literatura obowiązkowa:

- 1) *Elżbieta Zawacka*, *Encyklopedia PWN*, zob. <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/4000628/zawacka-elzbieta.html>
- 2) K. Minczykowska, *Elżbieta Zawacka*, zob. <https://zawacka.pl/elzbieta-zawacka>
- 3) *Elżbieta Zawacka „Zo”*, film dokumentalny, zob. <https://www.youtube.com/watch?v=MfCtQedYiOA>
- 4) „Elżbieta Zawacka” [cykl: Bohaterowie,] Radio PiK, Katarzyna Minczykowska, Michał Słobodzian, emisja: 26.09.2020, zob.: https://zawacka.pl/uploads/BOHATEROWIE/26_09_Bohaterowie_gen.%20elzbieta%20zawacka%20.mp3
- 5) *Elżbieta Zawacka „Zo”, przedtem „Zelma”, „Sulica”*, Archiwum Historii Mówionej, wywiad z Elżbietą Zawacką, zob. <https://www.1944.pl/archiwum-historii-mowionej/elzbieta-zawacka.1961.html>

ETAP II

Literatura z I etapu oraz:

- 1) *Elżbieta Zawacka „Zelma”, „Sulica”, „Zo”*, Toruń 2021 [książka dostępna w bibliotekach szkolnych i naukowych],
- 2) K. Minczykowska, *Jak dokonać niemożliwego? Kilka słów o gen. Elżbiecie Zawackiej – cichociemnej*, „Bezpieczeństwo. Teoria i praktyka”, 2020, nr 2, zob.: http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.mhp-000418bd-3c56-46f0-bfad-af4c5426c69a/c/BTiP_2020_2_15_minczykowska.pdf
- 3) K. Minczykowska, Gen. Bryg. Elżbiety Zawackiej „Zo” (1909–2009) [=Patroni naszych ulic], 2015, zob.: <https://przystanekhistoria.pl/pa2/biblioteka-cyfrowa/patroni-naszyc-ulic/24196,General-brygady-Elzbieta-Zawacka-Zoquot-1909-2009.html>

- 4) „Elżbieta Zawacka” [=cykl: Bohaterowie], reportaż Żanety Walentyn [kwerendy: K. Minczykowska], emisja 27.09.2020, zob.: <https://www.radiopik.pl/227,88,27-wrzesnia-2020>
- 5) *Pismo skierowane przez „Zo” do Szefa Oddziału Specjalnego, przypominające mu o roli jaką w Sztabie pełniła Elizabeth Watson, Londyn 19 VI 1943 r. Zachowano oryginalny układ zapisu.*

Sztab Naczelnego Wodza
 Oddział Specjalny
 -----Wydział A
 -----
 m.p. dn. 19 VI 1943

Szef Oddziału Specjalnego Sztabu N. W.

w/m

W związku z wynikłym nieporozumieniem w sprawie powrotu z Hiszpanii kuriera Kraju oraz zdarzającymi się wypadkami niedojścia do mnie niektórych innych spraw dotyczących łączności lądowej proszę Pana Pułkownika o pozwolenie powtórnego wyjaśnienia mojej roli:

Dowódca Armii Krajowej, wysyłając mnie jako emisariuszkę w sprawach łączności lądowej rozkazał przedstawić Naczelnemu Wodzowi stan, trudności i dezyderaty Kraju, upoważnił mnie do pobrania wiążących go decyzji w tej dziedzinie oraz poleciła poznać wszystkie dotyczące się jej zagadnienia.

W związku z tym uważam za pożądane wyczerpujące porozumiewanie się ze mną we wszystkich sprawach związanych z łącznością lądową oraz proszę o umożliwienie mi zapoznania się z wszystkimi odnośnymi pismami przed ich wysłaniem czy załatwieniem. Takiego polecenia pracownicy Wydziału A dotychczas nie otrzymali.

Zo

Źródło: Studium Polski Podziemnej w Londynie, Oddział VI Sztabu Naczelnego Wodza (dalej cyt.: SPP, Oddz. VI), Ruch kurierów, Depesza szyfr z dn. 13 IV 1943, sygn. A 2.3.4.3.1.3, k. 400.

ETAP III

Literatura z I i II etapu oraz:

- 1) A. Marcinkiewicz-Kaczmarkiewicz, *Elżbieta Zawacka (1909–2009) – zasłużony żołnierz i aktywna „feministka”*, ACTA UNIVERSITATIS LODZIENSIS FOLIA HISTORICA 105, 2019, zob.: http://yadda.icm.edu.pl/yadda/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_18778_0208-6050_105_10/c/7291-6874.pdf
- 2) „Bo ja nazywam się cichociemna” reportaż Żanety Walentyn, zob.:

Uwagi dodatkowe emisariuszki „Zo” do Referatu jej autorstwa o stanie łączności lądowej Kraj–Centrala, z dnia 19 VII 1943 r., k. 1–2*. Zachowano pisownię oryginalną.

Uwagi dodatkowe do referatu o łączności lądowej¹
L.3477 z dnia 12.VII.43.

Przebywając przez trzy miesiące w Centrali, poznałam pracę łączności Oddziału Specjalnego oraz byłam świadkiem wykonania planu pracy, powziętego w maju br. W związku z tym przedstawiam swoje uwagi.

Stan łączności przez okres 3 miesięcy nie poprawił się.

A. Stan łączności poszczególnych baz.

Francja. Zawiadomiono Kraj, że Baza we Francji zacznie działać w lipcu. Dotychczas nie wyszkolono pierwszych pracowników, nie wybrano dalszych, wobec czego rozpoczęcie pracy odsuwa się na czas nieokreślony. Kraj został również powiadomiony, że od czerwca począwszy, Centrala będzie podejmowała co miesiąc pocztę i kurierów krajowych z Francji samolotem, tak jak to już mają z dawna Francuzi zorganizowane, dotychczas to nie nastąpiło.

Hiszpania. W czerwcu mieli być zainstalowani pracownicy nowej Bazy. Dotychczas nie wybrano jeszcze ludzi.

Portugalia. Oficer, pełniący obowiązki kierownika Bazy, został wycofany, wobec tego w tym ważnym punkcie węzłowym dróg łączności istnieje tylko placówka jednoosobowa o charakterze administracyjnym, ale mimo to praca jest widoczna.

Szwajcaria. Baza miała zostać przeorganizowana i usprawniona. Nowy kierownik, mianowany w czerwcu, dotychczas nie objął funkcji. Emisariusz Centrali, który miał skontrolować Bazę w lipcu, dotychczas nie wyjechał. Powolne przekazywanie meldunków radiowych Kraju spowodowało niemożność uprzedzenia Bazy w Rumunii o grożącej wyspie, o której Kraj wiedział. Baza miała co miesiąc od czerwca począwszy, wysyłać po dwóch kurierów dla wytrasowania drogi, dotychczas tego nie zrobiła, mimo że ludzie z Szwajcarii dochodzą do Londynu.

Bazy południowe. Na kontrolę Baz południowych wyjechał kierownik Wydziału „A”, powrót spodziewany w sierpniu. Bazy południowe są zupełnie bierne z wyjątkiem węgierskiej, która przesłała pocztę Krajową przez okazję dyplomatyczne via Lizbona. Baza na Węgrzech nie buduje drogi na Turcję, ponieważ nie ma zaufania do bezpieczeństwa pracy tamtejszej Bazy. Baza w Rumunii została zlikwidowana przez Gestapo, Bazy w Turcji i

---

* Ze względu na złą jakość materiału ikonograficznego na kolejnych stronach dokonano edycji źródła.

¹ Nadpisane: „wziąć [ewentualnie „wciąć”] sprawozdanie miesięczne.

Egipcie tylko działalność administracyjna, w Jugosławii w stadium organizacji placówka jednoosobowa.

Widzę² następujące powody złego stanu łączności.

I. Personel Wydziału „A” jest szczupły i ulega bardzo częstym zmianom. Sprawy łączności nie są wydzielone. Odpowiedzialność za poszczególne działy pracy nie jest określona (szkolenie i wybór ekip). Załatwia się tylko korespondencję, niema badań, wyszukiwań.

II. Bazy nie są kontrolowane, nie składają sprawozdań, skąd znajomość ich pracy w Centrali jest mała, co z kolei nie pozwala im narzucić inicjatywy pracy.

III. Brak kontroli poczt. Centrala, nie mając własnych dróg, nie ma możliwości śledzenia dróg poczt krajowych, tym samym możliwości interwencji. Poczt są przekazywane z Baz do Centrali przez okazje dyplomatyczne ang. lub inne, co oprócz długotrwałości drogi i podawania z rąk do rąk ma jeszcze następujące wady ujawnia zawartość poczt wobec przedstawicieli dyplomacji ang., przy przepakowywaniu przez nich poczt zatracą się oryginalne opakowanie Kraju, co uniemożliwia kontrolę ruchu. Poczt docierają do Wydziału „A” z dużym opóźnieniem, przechodząc przez M.S.Wewn. czy M.S.Z., doręczane są bez protokołu.

IV. Ograniczenia w możliwościach doboru ludzi, potrzebnych na zasilanie baz w wypadku ich rozbudowy lub konieczności uzupełnienia strat.

V. Brak współpracy z Ewakuacją, która winna dostarczać bardzo dużo danych o przejściach granicznych, warunkach bytowania, podać adresy pewnych ludzi. Dane te, odpowiednio rozpracowane Centrala powinna przekazać bazom do wykorzystania.

VI. Współpraca z Min.S.Z. powinna dostarczać pewnych okazji dyplomatycznych dla przerzutu poczt, umożliwić przejazdy kurierów oraz legalizować pobyt pracowników Centrali w placówkach polskich zagranicznych.

VII. Ponieważ Min.S.Wewn. ma własną sieć łączności z Krajem, pracującą wbrew wszelkim zasadom konspiracji, należy spowodować niemożliwość zazębiana się tej sieci z siecią wojskową łączności. Wsypy sieci polityków spowodowały bowiem zlikwidowanie naszej Bazy w Jugosławii i Rumunii, rozkonspirowanie Bazy w Turcji i na Węgrzech. Natomiast współpraca na szczeblu Centrali mogłaby dostarczyć dużo potrzebnych danych o możliwościach łączności. np. pobyt w Londynie Fietowycza.

---

² *Nadpisane na marginesie: „jako czł z boku i zdołu” [tak w oryginale]. Dalej na lewym marginesie pierwszej strony dwa odręczne dopiski: 1) dopisek poziomy, od lewej do prawej – „nie wierz[ę] żeby moc Kal[inie] zameld że wszystko próbowała” [przy czym fragment „że wszystko próbowała” wydaje się być napisany innym charakterem pisma, odmiennym od pisma Zawackiej, podobnie jak wyraz „żeby” 2) dopisek pionowy, z dołu do góry – „Baza w Szwecja pracuje, miał być dosłany pomocnik, 2 rdpor oraz przeprowadzon [nieczytelne z uwagi na ślad po dziurkaczu, wyraz najprawdopodobniej brzmiał „przeprowadzona” lub „przeprowadzono”] inspekcja [ostatnie litera w wyrazie napisana w niejednoznaczny sposób; może wyrażać „a” lub „e”];*

VIII. Komórka łączności lądowej nie chce kontaktów w terenie z placówkami Oddziału II, ponieważ pracują różnymi metodami. Natomiast współpraca na szczeblu Centrali dałaby dużo wartościowych materiałów, Oddział II. Bowiem ma dużą sieć pracowników. Stwierdza w piśmie 2855 z VI.br., że nie ma żadnych przeszkód w odbiorze poczty krajowej z Szwajcarii, Turcji i Francji.

IX. Praca Centrali jest w bardzo dużej mierze zależna od Anglików, którzy w bardzo małym stopniu uwzględniają żądania jej. (Patriotic school, przerzut kurierów krajowych, przerzut kurierów i ekip Centrali, pic up we Francji, nie dostarczenie dokumentów.)

Źródło: SPP, Oddz. VI, Emisariusze i kurierzy, Różni 1939–1944, sygn. A 3.1.2.1.1 (t. 274), k. 202–203.